

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető
minden küldemény intézendő:
Füvészkert-uteza 1079.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Hirdetések
díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél
100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó
minden küldemény intézendő:
Főiskola, háznagyi hivatal.

Főtiszteletű Kiss Áron úr püspökké avatása alkalmával mondott programm-beszéde.

(1892. május 17-én.)

Főtiszteletű egyházkerület!
Minden rendű-rangú hallgatók!
Egész templomi gyülekezet!

Itt állok a nagy Isten és e gyülekezet színe előtt, szent eskümmel elkötelezve, testvérim felavató imájával a mennyei Atyának ajánlva, egyházi hatóságom jelvényével ellátva, felvigyázó gondnok- és esperes társaim szeretetéről, támogatásától, azok kézzel való biztositva; és mégis remegve a roppant feladat súlya alatt, melynek megfejtése, beváltása reám várakozik! Mert nem hozhattam körötökbe — már magas helyeken ragyogtatott lángészt, ihlett szellemerőt, sem hűségre kötelező magas tekintélyt. Jöttem csak a magyar Izráel egy kisded községéből. Óh e kicsiny községnél, hol én mint pásztor az Úr kisded nyáját, alig láttatva, 50 hosszú évig békésen legeltettem, ez ősz gyülekezet, melynek templomában mostan szót emelek, negyvenszerte nagyobb, s még annál a szerény egyházmegyénél is, melyet vezérelni 32 éven át szeremcsém volt, e széles kerület, melynek püspökéül most felavattattam, húszszorta népesebb. S jól látom, hogy a tér, melyen e kerület hívei lakoznak, ez édes hazának legszebb és legnagyobb területe; és tudom azt is, hogy ennek lelki világa, túl és felül e haza földi tárházán, búján-örömein, más magasabb régiót is igényel, és — „nem e világból való“. Imatárgya: Isten; királya: a Krisztus, és törvénye: az ő evangyélioma; tápláléka: a hit, szeretet és remény; hivatása: szabadság, egyenlőség és testvériség; óhajtott végcélja: feltámadás, viszontlátás, örökélet.

És én jöttem mégis, hogy ennek népet, magyar ev. ref. egyházunk legnagyobb testületét, gyenge szómmal, Isten és a Krisztus iránti hűségben az evangyéliom tiszta

ismeretében vezessem, megtartsam, öregbítsem; jöttem, hogy e népet, kis tehetséggel, mint amaz evangyéliomi öt kenyérral megelégtsem, hittel, szeretettel, reménnyel tápláljam; jöttem, hogy magasztos hivatásában, a hitszabadság, egyenjogúság és testvériség kivívásában, rég fáradozó karjaimmal segítsem; — jöttem, hogy ezt a mulandóság tengerén örökkévalóság felé evező millió népet, amaz elöttém kidölt nagy Révész után, szirteket és örvényt kikerülve, Isten kegyelme révpartjához, a feltámadásra és örökéletre vezéreljem.

Mulandóság tengerén utazó millió nép! öreg, ifjú, gyermek! hová sietsz? te örök egyháza Krisztusnak! hová mégy? Néked élned kell mindig, s örökre, mint tavasz virulni: „mert az ég és föld elmúlnak bár, de az ő beszédi soha el nem múlnak“, s felőled ő mondá, hogy rajtad a pokol kapui soha diadalt nem vehetnek. Útad az idők folyamán, a mulandóság tengerén keresztül vonul; véneid a halál révén át a mennybe, ifjaid az élet ezernyi ösvényéről mind utánok, s gyermekid az Urnak veteményes kertjébe, az iskolákba sietnek. Ott növekedik a jövőnek egyháza, hogy majd az is a jelent kövesse. Ott is Apollóssal öntöznöm kell híven, hogy az Isten is megadja az előmenetelt; adjon a szüléknek méltó fiaikat, leányokat, a tökélyesbülés törvénye szerint apjoknál, anyjoknál különbeket.

És mi áll ez egyházkerületen kívül? köröttünk, sőt köztünk s felettünk is? A világ, mely óriás súlyával nehezedik reánk s morzsoló kerekeivel minket minden lépten eltiporhat! A dissidensek, más fajok s hitűek ötször nagyobb serege csak itt bent e hazában. S hol a segedelem ellenőkbe, kik Róma eretnekítő Vatikánjától, — a futkározó próféták rajongó, fanatizált tömegéig ellenünk törnek? Csupán a hüvelybe tett szablyával, de a seregek Urának nagy nevével küzdő szent lelkesedésben!

Óh e feladat a legszebb, de legsúlyosabb is!

És ha remegek megkezdésénél, ti megengedjétek! az

Isten megbocsát, mert ő hívott általatok. Nyugalmat kérttem volt már én ő tőle, de azt mondta: feljebb! feljebb! Imádkoztam: „Uram! kisebb vagyok minden te jótéteményidnél“, — „ne küldj engemet“, „ki nem vagyok méltó, hogy apostolnak neveztessem“, de azt mondá: „ne félj, én veled vagyok“, „paizsod és oltalmad vagyok néked!“

„Hát legyen meg Uram, a te szent akaratod! én nem félek többé, az én életem is nekem nem drága a Krisztusért.“

Hallom, hogy „lassú sorvadás emészti meg a fát, melyet vén korában más földbe tesznek át“. Mindegy! elhagyom félszázados nyugodt pályámat, s ez órában mindazt, mit még Isten, kegyelme bizonyosságául birtokomban megtartott, ez oltáron áldozom az Urnak.

Nem félek! hisz én csak egy vagyok a sok száz közül. Feladatunk ugyanaz; felelősségünk közös! Én az egyenlő társak között vagyok első, a ti szolgátok. „Az Isten velünk van, hát kicsoda lehetne ellenünk?!“

„Együtt tiszteljük azért, én és az én házam az Urat“. Együtt tanuljuk mindinkább megismerni az Atyát és a kit ő elbocsátott, a Jézus Krisztust az evangéliom tiszta világánál: „Mert ez az igazság és az örökélet, hogy megismerjük az Atyát és a kit ő elbocsátott, a Jézus Krisztust; azt, a ki az Atyával egy, ki e világnak Idvezítője“. Együtt örökösünk az ő evangélioma tisztaságának megtartása felett.

Együtt tápláljuk híveink kebelében a hitet, nem azt a gyümölestent, mely az apostol szava szerint olyan, mint a megholt állat, hanem azt, mely élő és munkás, melyet az apostol is jócselekedeteiből kívánt megmutatni: hogy az ő hitők megtartsa őket.

Együtt tápláljuk a krisztusi szeretetet, mely Istent, mindenekfelett felebarátját, miként magát szereti, sőt áldja azokat, kik őt átkozzák, jól teszen azokkal, kik őtet gyűlölik, imádkozik azokért, kik őt háborgatják: hogy legyen mindenik a mennyei Atyának fia, ki az ő napját felhozza mind a jókra, mind a gonoszokra.

Együtt tápláljuk a reményt is a munka bérének egy jobb hazában leendő biztos megadásában, a méltatlan könyvek felszárításában, az örök igazság kiszolgáltatásában, a szeretet örökkétartóságában, hogy legyen nyugalma a háborús szívnek ez élet viszontagságai közt.

Együtt vezetjük e kerület népét keresztyén hivatásának józan felfogására és megtartására, hogy Krisztus egyháza még a szolgaságban is szabad legyen. Hit dolgában csak Isten legyen a bíró, lelki meggyőződése a vezér, szíve tisztasága, a jámbor erkölcs az érdem mérlege, hogy ez egyháznak mindenik hívő egyenjogú tagja, minden gyülekezet egy önálló háznépe s maga az egész egyház ezen önálló háznépek, gyülekezetek csoportja, kiknek vezetői a vének gyűlései, a presbyteriumok, kik a jó rend fentartása, a közös védelem s erősszesítés tekintetéből szabadon egyesültek és gyülekezeteik súlypontjáról emelkedő fokozatos kapcsolatban kormányozzák s tartják

fenn magokat. Együtt vezetjük e híveket a Krisztus ama világbékítő tanára, hogy az az örök Atya, ki örök szerelméből az egész emberiséget egy vérből teremté, testvérszeretetet szent kapcsával köti össze annak minden tagját, s egyenlő örökséget, egy rendeltetést tűzött mindnyájok elé.

Erre a rendeltetésre vezetjük ez egyház népét keresztyén az élet viharzó tengerén, éberséggel, kitartó hűséggel, egyesült erővel; odafordítva mindenkor ennek zömét, hol a támogatás, segély legszükségesebb, egész ama végkikötőig, hol ama jelszós zászló leng a sír felett: „Én vagyok a feltámadás és az élet; a ki én bennem hisz, ha meghal is, él az, és valaki él és hiszen — itt — én bennem, az soha meg nem hal.“

És azokat, a kik szülei szívünknek legdrágábbak, mint egyházunk kertének folyvást növekedő csemetéit, fáit, kedves gyermekeinket, ezt a jövő egyházát őrizni fogjuk, mint szemünknek fényét. És a mit emberi ész Isten szerint az ő segélyével létrehozhat, mindazt fölkeressük, erőnk és anyagi képességünk mérve szerint, mindazt megszerezünk s tömörítjük az ő magasabb színvonalú kiképzésükre és sikeresebb nevelésükre; hogy legyen ez az itt közelünkben díszlő épület az Ur és az ő egyházának erős vára, s minden kiválóbb tanodája is e kerületnek e szellemvár egy-egy erőde. Ha Amphion lantja a köveket útnak indította; ha Mózes vesszeje a sziklából kútfőt fakasztott; mi érintsük meg az érző szívet az Ur éltető lelkével; illessük meg a kőkeblűeket a hit varázsvesszejével, hogy gyülekezzenek nevelő intézeteink gyarapítása körül, s nyíljanak források azok elevenítésére, hogy növekedhessenek áldásos munkáik, áldozataik után, mint Libánus cédrusai, magasan és dúsan a világosság Istenének csarnokiban ez egyháznak hű fiai, leányai.

Óh de tán mondjátok: miért reménykedem, hisz a mi egyházunk, mint a szomszéd testvér evangéliomi kerület közelebb felavatott püspöke mondotta: a mi egyházunk szenvedő egyház! Igen, mi nékiek velők egy hajóban evező ikertestvéreik vagyunk a Krisztusban. Szenvedünk belől és szenvedünk kívülől. Bent hamvadott a tűz, végglobokat vét sok áldozatos buzgóság lángja. Künn protestáns hitünk miatt a régibb örökségből kitagadott fiai lettünk a hazának! Később a törvény létjoggal biztosított; egyházunk az országban egyik bevett felekezetté lett, majd az egyenlőség jogát ragyogtatta felénk, s kimondá, hogy közszükségeink fedezéséről gondoskodik. És tudjuk, mi történt: a régibb felekezet hívei bírják a magok roppant anyagi alapját, s nekünk ma már saját feleink is szomorítóan vallják, hogy az állam háztartásából fentartási alap nem jut! nem, még iskoláinkra sem, hol a közművelődésnek már oly sok milliókat megtakarítottunk! Nyerünk segélyül egy csekély alamizsnát s önkormányzati jogainkért cserébe ajánlottak iskoláinknak egy parányt. . . . . Várja az én lelkem az Urnak szabadítását: mert ez így a világosság és szeretet Istenének uralma alatt soká nem maradhat. Ha bűneink miatt ostoroz, tőrjük, — de térjünk meg, hogy sorsunk is megkönnyebbedjék.

Rázzátok fel a tétlenségben szendergő lelkeket; kiáltások rájuk: „serkenj fel, ki aluszol, és megvilágosodik a Krisztus.“ Mit mondott ő egyszer a megtérni óhajtozónak? „add el minden marhádat és osztogasd a szegényeknek!“ Én nem mondom ezt nektek, sokkal kevesebbet kérek tőletek egyházzam nagyjai, kik oly sok talentumokkal bővölködtek, ti földi hatalmasok! mert a nép már évek óta hordja oltárunkra közalapunk filléreit, adjátok csak ti is csupán egy részét az általatok nél-

külözhető feleslegnek egyházatok szegényeinek. Kik ezek a segélyre úttal, ezek az adományaitokra méltók: ismeritek! A vagyontalan kis gyülekezetek, közművelődési intézeteink, az egyházi és iskolai tanítók. Adjátok a felesleget ezeknek, hogy megmenekedhessünk. Mélység kiált itten mélységet! Szánjátok meg szenvedő egyházatokat, irgalmaztatok, hogy ti is irgalmat nyerjete.

Ezekben állanak a mi hivatásunk egyházunk kebelében belül. Künn a haza szélesb térein sem fojtjuk el a kiáltó szavát. Nem könyöradományért, de millió hű hazafiak lerótt adóik igazságos arányban rájuk is hárulható osztalékáért, ez osztalék méltányos kiszolgáltatásáért zörgetek!

És ti irányotokban is ötször nagyobb számban, de százszor szerencsésebb viszonyok közt élő más felekezetű keresztényen s hazafitársaim, megérintjük itten irányelveinket, melyeket követni kívánunk, és fogunk. Nem türelmet, hanem testvérszeretetet hirdetünk mi s ajánlunk tinéktek. Amit mi magunknak óhajtunk, azt óhajtjuk néktek is mindnyájatoknak. Türelmetekért is ezt fizetjük bérül, és ha szerettek, visszakeresztünk, mint a mennyei Atya az ő különböző hangon és módon, de szívből dicsőítő gyermekeit! Még ha idegenkedők, hidegek lennétek is velünk szemben, e krisztusi szeretettel gyűjtenénk nem eleven szenteket fejtekre, de szégyenpirt arcotokra. Ha pedig netalán, jobb hitünk ellen is, lennének akárhol és bárkik e hazában, kik Isten és törvényadta jogainkat csorbítani s bennünket nyíltan vagy titkon üldözni indulnának: ébren leszünk és bebizonyítjuk, hogy méltó utódai maradunk a Krisztusért szenvedett és elvérzett hithősöknek, kik jólétet, hazát, életet adtak amaz örök hazáért, s nem féltek semmit azoktól, kik csak a testet ölhetik meg, de a lelket meg nem ölhetik. Ébren leszünk, s szembeszállni készek az elhódítókkal, kik talán hatalom s armány cseleivel zsákmányt akarnának vetni híveinkben, szembeszállni velök, valamint minden hitlenekkel a diadalomig.

Vége forrón szeretett hazánk irányában, mint annak hű gyermekei, kiknek itten élnünk, halnunk kell; hol ezredéves multunk emlékei környeznek, hol jelen békés jólétünk jelvényei emelkednek, hol földi jövőnk reményei egyedül gyökereznek, mi tiszta magyarok, a honvédő ősök hálás ivadékai — tán mondanom sem kell, hogy velünk született hűséggel adózunk; ennek ősi szokásait, nyelvét, alkotmányát óvni, őrizni, fejleszteni, jólétét, szabadságát, függetlenségét minden alkotmányos eszközökkel védeni, munkálni; egyszersmind legalkotmányosabb királyunk ő Felségének hű alattvalói maradni és ama három nagyság: Isten, hon és király előtt meghajolva hódoló tisztelettel örökleni hazafiúi hitvallásunk másíthatatlan szent pontjainak tartjuk.

Ime főtiszteletű egyházkerület s tisztelt hallgatók! Fel-tártam előttetek keblemet, azt hiszem, hogy az a mennyei Atya, ki eddig megőrzött, jövőben is kedvvel tekint eddig is jól ismert szándékaimra s megsegít azoknak megközelítésében!

Azért is hozzád fordulok e főhelyeden is igénytelen, szerény puritán férfiú, e kerületnek tisztelt főgondnoka! A mi pályánk már egy negyedszázadon keresztül futott a kettős el-nökség után, mint két kerék egy tengelyen párhuzamos vonal-ban, egymástól soha el nem hajolva. Fogadj kérlek ismét el-nöktársadul. Nem ígérhetek többet s nem is kérek többet, mint a minek bizonyosságai a szatmári egyházmegye negyedszázados év- s jegyzőkönyvei. Én szerencsés vagyok tudni és vallást tenni, hogy mi a most általam nyilvánított összes nézetekben

egyek vagyunk. Fogadj hát, ismét kérlek, itt is hű társadul és könyörögjünk együtt az Istennek, tegyen minket méltókká az ő áldására és az egyházkerület elismerésére.

Egyházkerületünk összes tisztviselői, esperesei, gondno-kai, jegyzői, tanácsbírói, pénz- és vagyongondozói, képviselői, tanodai igazgatói, fogadjanak önök is, fogadjanak el felügyelő társokul, támogassanak az elmondottakban testvérbizodalom-mal, szeretettel! — és én, a legidősebb, fogom mindnyájokat a legerősebb szeretettel keblemhez csatolni; többet nem ígé-rek: a míg Isten segít köztök megállanom, ilyen érülettel le-szek egyik vezető munkatársok, püspökük.

Tisztelt ünnepélyes templomi gyülekezet! Meghallották végére jutott nyilatkozatomat, fogadalmaimnak elsorolását, melyeket ez egyházkerülettől nyert püspöki széken, a mint Isten segít és tudnom engedi, beváltani kívánok. Kérjük Is-tent, virágoztassa e magyar Siont, tartsa, boldogítsa és áldja meg ev. ref. magyar egyházunkat mind az időknek végeig!

Kiss Áron.

Tárcza.

Ámos Comenius születésének háromszázados évfordulója alkalmából 1892. márczius 28-án a debreczeni ref. collegiumban tartott emlékbeszéd.

(Vége.)

Debreczenben ez idő tájt még csak egyszerű latin iskola volt, de hihető, hogy Comenius művei itt is ismeretesek voltak; hogy a vestibulum és janua tankönyvül be volt véve, 1740-ik évig használtatott, történelmileg igazolható. Sőt e könyvek magyarországi és épen debreczeni kiadásainak címéből is arra lehet következtetni, hogy azok az egész magyar hazában, legalább a protestánsok iskoláiban használtattak.

Az is kétségtelen, hogy Magyarország elfogulatlan tudó-sai és tanítói az ő paedagogikájának voltak követői. Apáczai Cseri János magyar nyelven írt Encyclopaediájának szerkesz-tésében világosan a Comenius elvei és tanai által vezetett. E nagybecsű műnek latin nyelvű előszavában többek közt egyenesen rávall mesterére, tanítójára eme szavaival: „Nam qui intellegit, quod exprimere nequit, a muta statua quid dif-fert? dare autem sine mente sonos, psittacorum est“.

Magyarországon tartózkodásának egyik oka az is volt, mert reménylette, hogy száműzött hitsorsosai, a Rákóczyak támogatása mellett még hazájukba visszatérhetnek. Ez utolsó reményesillaga is eltűnván, s a s.-pataki iskola reformálása közben újtába gördült akadályok által is kifáradva, Lissába, szeretett híveihez visszatért 1654. évben. Itt maradt 1656. évig, a mikor Lissa a lengyelek által felgyújtván, az ő lak-helye s könyvei is a pusztító lángok martalékaivá lőnek. Sze-gényen, az élet gondjai által megtörve, vándorbotot vett ke-zébe. Szilézián és Brandenburgon keresztül Hamburgba, majd Amsterdámba ment, hol gazdag kereskedők gyermekeinek tanítása által tartotta fenn magát. Amsterdámban tartózkodása alatt 1657. évben összes didactica műveit kiadta párt-fogójának, Geer Lőrincznek költségén, ily cím alatt: „Johan-nis A. Comenii opera didactica omnia“.

A hazájától megfosztott, sokat hányatott agg végre 1671. évben megfáradva pihenni ment. Idegen föld takarja hamvait, de lelke és szelleme testvéri jókívánatok közt szállt az egekbe.

Ámós Comenius mély vallásosságáról is méltó volna tüzetesebben megemlékezni, ha az idő nem intene, hogy hosszan nyúló elmélkedésemet befejezzem, de legalább annyiban, a mennyiben az ő vallásos felfogása nevelésánál érintkezik, lehetetlen azt hallgatással mellőzni.

Ő, ki a latin nyelvet az egész művelt világ köznyelvévé igyekezett tenni; ő, ki a latin nyelvnek épúgy, mint az anyanyelvnek lehető tökéletes tudását követelte, a görög és latin classicismus nagyrabecsülését élesen, mondhatni keményen elítéli: „Terentius, Plautus, Ciceró stb. uralkodnak a mi iskoláinkban, melyek csak névleg keresztények. Azért a tudósok, még a theologusok is csak külsőleg tartoznak a Krisztushoz, míg Aristoteles szívök legbensőbb részét foglalta el.

Éjjel nappal a classicusokat tanulmányozzák, a szentírást ellenben elhanyagolják. . . Ha van is valami jó azokban a szerzőkben, mégis csak a bennök foglalt rossz tapad a növendékek lelkéhez. A jobb classicusok is, mint Ciceró, Virgil, egészen kereszténytelen sajátosságokkal bírnak. . . Azért azt tanácsolja, hogy jellemes keresztény tudósok a classicusokból anthológiákat készítsenek, melyeket az ifjúság minden veszély nélkül olvashat. A kereszténységben már egészen megerősödött ifjúságnak Platót, Epictetust és Senecát egészen lehet kezökbe adni. Ugyanazon elv nyilatkozik meg itt Comeniusnál, az egészen orthodox theologusnál, mint a melyet a classicusokkal szemben a philanthrop paedagogok kívántak érvényre emelni a 18-ik században, kik feltétlenül a rationalismus követői voltak; de ezek magát a teljes szentírást sem adták az ifjúság kezébe. Azért méltán elmondhatjuk: „duo si faciunt idem, non est idem“.

Comenius sok kitűnő tulajdonsággal bírt; érdemei nagyok és fényesek. De mert ember volt, hibák, tévedések, fogyatkozások, itt-ott következetlenségek az ő életében és tanításaiban is fordultak elő. Ily következetlenség volt bizonyos tekintetben a classicusokkal szemben elfoglalt álláspontja oly férfúnak, a ki a nyelvek tanításának új methodusát találta fel; némi ellentét látszik abban is, hogy a míg egyfelől oly meleg szószólója az anyanyelv tanításának, mégis a latin, a holt nyelvet emeli a tudósok közlekedési és irodalmi nyelvévé. Mindenesetre félúton állt meg az anyanyelv tanítása és művelése tekintetében. Követői sokkal következetesebbek voltak az anyanyelv tanítása tekintetében.

Apáczai Cséri Jánosnak egyenesen az volt célja Encyclopaediája írásában, hogy a tudományoknak magyar nyelven való előadását és művelését lehetővé tegye. Szerinte az a nemzet, mely mindent idegen nyelvekből kölcsönöz, boldogtalan és mindenek közt a legnyomorultabb.

Sőt az igazság követeli, hogy el ne hallgassam, hogy „Janua reserata“-jának latinságát is megtámadták kortársai, szemére vetvén, hogy sok új szót csinál, melyeket a classicus latinság nélkülöz, s így azok által latinsága barbarismusra sok példát ad, „Scatet barbarismis janua“. A bírálatokra azonban Apológiájában, mondhatni sok genialitással s több pontban szinte lefegyverzöleg válaszol.

Tanítási elveit sem követjük egytől-egyig, de azok legtöbbje ma is a paedagogica sarktételei közé tartozik. A tantárgyak megválasztása és elrendezése tekintetében adott úta-

sításai, a szemléltetés, a szellemi öntevékenység kifejtése, a nyelvtanítás gyakorlatiabbá tétele, a tárgyi és nyelvi oktatás parallelismusa, a rokon tárgyak egybekapcsolása, viszonybáhozása, az inductiv módszernek érvényre emelése a tanítás körül, a nélkül, hogy ennek alkalmazásában egyoldalúságba esnék, ma is a paedagogika ingathatlan tételei közé sorozhatók. A nevelés- és tanítástannak lélektani alapokra helyezése is az ő örök érdeme és dicsősége. Hogy egyik vagy másik elve ma már helyesebben, tökéletesebben van kifejtve s alkalmazva, az az ő magas didaktikai érdemét nem homályosítja el.

Ha meggondoljuk akár iskolaszervezetének az ember különböző fejlődési korszakain keresztül húzódó rendszerét; ha megfigyeljük ezen rendszernek minden részeiben való arányosságát, összefüggését; s ha elég elfogulatlanok vagyunk beismerni, hogy a nevelés és oktatás felsőbb fokain a siker bízottsága és nagysága mindenkor az előző fokokon teljesített munka sikerétől, becsétől és értékétől függ: akkor minden művelt és igazságban gyönyörködő léleknek be kell vallani, hogy midőn ő élete félszázados munkásságával a nevelés és oktatás tökéletesítésén fáradozott, ő az emberiség hálijára tette magát érdemessé.

Az ő iskolai rendszere a nemzeti, illetőleg akkor elemi oktatást és a középfokú oktatást öleli fel körülményesebben, az akadémiai oktatásra csak általános megjegyzéseket tesz, annak inkább körvonalait állítja elénk. De még ama kettő közül is nagyobb és kiválóbb mértékben foglalkozik a középkoktatással; hisz tankönyveit kiválólag annak érdekében írta. A természettudományok terén megindult üdvös mozgalom az iskolai oktatás reformját okvetlenül követelte; a reáltárgyak felvétele pedig a classicus oktatás sphaeráját háborította meg; itt kellett azért a módszer javítása és tökéletesítése által az új tárgyak sikeres tanítását biztosítani úgy, hogy a classicus képzés érdekei csonkulást ne szenvedjenek; itt kellett a reformot megkezdeni azért is, mert az akadémiákon csak azon esetben lehet a reáltudományokat teljesen systematice tanítani, ha azokra a középiskola derekasan előkészített.

Az Ámós Comenius elvei és módszere alkalmazásában azonban népiskolai paedagogusok és methodicusok jártak elől jó példával. Szó sincs róla, hogy minél fejletlenebb a tanuló sereg, a tanítás annál inkább rá van utalva a tökéletes módszer következetes és szigorú alkalmazására. — Ugy hogy itt majdnem művészi tökélyre kell vinni a tanítás módját és formáját. A középiskola mindinkább szaporodó tantárgyaival mind jobban mutatkozó oktatási bajok és nehézségek annak vezetőit is kényszerítették a tantervek és módszerek javítására és tökéletesítésére. A túlterheltség enyhítésének egyik legbiztosabb gyógyszerkeze éppen a methodika fejlesztése. A paedagogika történetéből lépésről-lépésre kivehető, mint utánozta a középiskola a népiskolának methodikáját igen sok ponton.

Nem szolgál ez kisebbitésére, hiszen a paedagogika s különösen a didactika fejlesztése és tökéletesítése körül Ámós Comeniustól kezdve Európa kiváló tudósai, első rangú jelesei foglalkoztak.

Ma, midőn a tudományok oly rohamosan fejlődnek, új és új ágakat hajtának, s midőn az általok előidézett lázas mozgalom az anyagi és szellemi világban egyre új irányba hajtja az emberi érdeklődést és figyelmet; midőn a nemzeti nyelvek magas fokú műveltsége mindig erősb és követelőbb igényekkel áll elő; midőn a modern világnézet mellett az ókor világnézete olyformán tűnik fel, mint dajkamese a tu-

dósok bölesége mellett; midőn a nagyon is sokféle irányú szellemi képzés már-már zavart kezd okozni; midőn az inkább mesterkéltnél elméletek, mint az élet szükséglete által teremtetett iskolák a szellemi fejlődés és haladás egységét veszélyeztetni látszanak; midőn a sok tanulás dacára is annyi a felületesség, a gondos képzés mellett is oly feltűnő az erkölcsi lazultság, az erős jellemek hiánya: a feltolakodó bajok, az igazi és képzelte hátrányok eltávolítására a mentőeszközt, az igazi gyógyszert mindenki a középiskolai oktatás reformjában keresi.

Sok a szó, tenger a jó tanács. A középiskola, mondják némelyek, általános képzést nyújt, ilyen pedig nem lehet több egynél, tehát középiskola is csak egyféle lehet. Ámde ily alapon a kérdést megoldani nem lehet; hiszen a népiskola is egyetemes képzésre törekszik, nem pedig egy bizonyos életpályára képesít.

A tudományok rohamos fejlődése s vele együtt az életviszonyok, vágyak, törekvések és érdeklődések örökös változása, ingadozása vetette fel Európaszerte e nagy kérdést.

Itt a classicus képzéssel való teljes szakításban; ott egyik vagy másik tantárgy vagy nyelv elhagyásában; itt a nemzeti nyelv és történelem, ott a földrajzi oktatás alapul vételeben keresik az üdvet.

Minél több a gondolat, annál nagyobb a zavar és ingadozás. Minél inkább nő a baj, annál inkább keresik szemeink a megváltást és a megváltót.

Comenius nagyságát némelyek abban keresték, hogy lángoló szeretettel igyekezett a nevelés jobbításán.

Én az ő nagysága kezdő pontjának, sikeres tevékenysége egyik tényezőjének tartom azt csupán. Az ő nagysága tényleg nyilvánult a tanítás módszerének jobbításában és tökéletesbítésében, és nyilvánult abban, hogy megtalálta az utána következő nemzedékek számára a ma is megszívlelésre méltó iskolai organisatiót, melynek tagjai plasticus arányossággal simulnak és állanak egymáshoz.

A mai kor bővelkedik tudós paedagogusokkal, jóakaró államférfiakkal, de nem látom még a teremtő szellemet, mely a kételkedés és ingadozás pusztáján tévedező emberiséget az oktatásügy ígért földére vezetné. Én, ki bár szerény körben a nevelés ügyét szolgálom, de hiszem, hogy az emberiség boldogításában a nevelés elsőrendű tényező, szívem melegével, egész lelkesedéssel, az emberiség boldogulásáért kívánom, hogy e kor találja meg a maga Comeniusát.

Segítők, munkások volnának elegenden a művelődés új patájának felemelésére, — van anyag is bőven, — de a művészs, ki messzelátó észszel és merész kézzel a tervet készítené, nincs még sehol, vagy nem látjuk még.

Erős várakat emeltünk, — mondja egy német, — a Rajna és Wesel partján a szomszédok ellen; de nagyobb erősségül szolgál a mi műveltségünk.

Vajha mi is felépíthetnők a mi műveltségünk hatalmas erődjét, melyre oly nagy a mi szükségünk! Erre egy Comenius redivivus kellene nekünk.

Ha nem sikerült is talán Comenius tisztas alakját a régi idő homályából kellő fénybe emelni; de legalább igyekeztem kegyelem melegével emlegetni s felújítani nemesebb vonásait. S ha senkit sem tudtam volna is iránta rokonszenvre hangolni, én magam szilárd meggyőződés hangján mondom születése háromszázados emlékűnnepén: „nemesen éltél és küz-

döttél, áldásos munkát végeztél az emberiség javára: legyen emlékezeted áldott!”

Joó István.

Közügyeink.

Püspök-avatás s egyházkerületi közgyűlés Debreczenben.

Szép napja volt városunknak f. hó 17-én. Városunk volt e napon igazán központja a tiszántúli ev. ref. egyházkerületnek, sőt mondhatjuk, egyetemes magyar reformált egyházunknak is. Az időjárás is kedvezett a püspök-avatás gyönyörű szép ünnepélyének, a mennyiben a nap aransugarai vidáman szóródtak alá ünnepi színbe öltözött városunkra, a középületeinken szeliden lengő zászlódíszítésekre.

Folyó hó 17-én avatták föl püspökké a tiszántúli ev. ref. egyházkerület újonnan választott főpásztorát, főtiszt. Kiss Áron urat, a legnagyobb egyházkerület csaknem egy millió lelkének egyházi fejét és vezérét. Vidékről, sőt az egész magyar haza minden részéből százan és százan seregelték ez ünnepélyes alkalomra városunkba, s midőn délelőtt 9 óra után megnyitott az egyházkerületi közgyűlés, a zsúfolásig megtölt terem kinézése mutatá, hogy itt valamely nagy, hosszú időkre emlékeztető esemény fog lezajlani.

A díszmagyarba öltözött Vályi János egyházkerületi főgondnok üdvözlővén a közgyűlés tagjait, főlkéri Peterdy Károlyt, mint hivatalára legidősb esperest, hogy foglalja el az egyházi elnöki széket. Az esperes úr buzgó imádsággal megnyitván a gyűlést, Tóth Sámuel egyházkerületi főjegyző jelenti, hogy Szűcs István, a debreczeni ev. ref. egyház volt főgondnoka elhalálozván, helyére Simonffy Imre, Debreczen szab. kir. város polgármestere választott meg ez egyház főgondnokává. Szűcs István érdemei jegyzőkönyvileg megörökítettén, utóda leteszi a közgyűlés előtt esküjét s rövid lelkes beszédben följajánlja szolgálatait az egyházi és iskolai ügyek támogatására. Mire őt az egyházker. főgondnok úr szíves szavakkal üdvözli.

A főgondnok úr előadja ezután a püspökválasztásra beérkező szavazatok felbontásával megbízott küldöttség eljárását, s Dr. Kovács Sándor által felolvastatja a küldöttségi jegyzőkönyvet, melyszerint, mint tudjuk, a beérkezett 569 érvényes szavazat közül 321 Kiss Áronra, 140 Szabó Jánosra, 101 Tóth Sámuelre, 6 Balogh Ferenczre, 1 pedig Széll Kálmánra esett. Ezek alapján a főgondnok úr konstatálja, hogy a többség főtiszteletű Kiss Áron helyettes-püspök urat választotta meg a tiszántúli egyházkerület püspökévé, s azt hiszi, hogy a közgyűlés kész örömmel megerősíti e választást. Ennélfogva főlkéri Horthy István egyházmegyei gondnok elnöklete alatt Isaák Dezső egyházm. gondnok, Simonffy Imre, a debreczeni egyház főgondnoka, Szabó János, Lukács Ödön esperes, Némethy Lajos egyházker. tanácsbíró s Dr. Bacsoni Lajos akadémiai igazgató urakat, hogy főt. Kiss Áron püspök urat a közgyűlésre meghívják. Erre az időre az ülést felfüggeszti.

Tíz percznyi szünet után Vályi János az ülést ismét megnyitja, jelentvén a küldöttség közeledését. Br. Prónay Dezső, ág. hitv. ev. egyet. felügyelő, Sárkány Sámuel püspök

és Farbak József, mint az ág. hitv. ev. egyház egyetemének küldöttsége e közben lépett a terembe. A főgondnok a testvér-egyház küldöttségét a közgyűlés nevében, ennek éljenzése között melegen üdvözlö.

Ekkor lépett be Kiss Áron püspök. Viharos éljenzés riad fel, minek lecsillapultával a főgondnok örömmel és tiszteletteljesen üdvözlö elnöktársát, s bevett szokás szerint nyilatkozatát kéri, ha vajjon ezen általuk nyújtott díszes állást hajlandó-e elfoglalni; felkéri, hogy mielőtt püspöki székébe beigtatnák, hallgassa meg az általa elmondandó hivatalos esküformát, melyet Tóth Sámuel főjegyző felolvas előtte.

Kiss Áron, elsőben is — úgymond — Istenhez fordul hálaival és bizalmával, a ki őt, a méltatlant arra méltatta, hogy ezen nagy egyházkerület egyik kormányzó állása vezetésére hívta el. Másrészt tisztelettel köszöni meg az egyházkerületnek, hogy őt a püspöki székre állította, melynél, mint ev. református, tiszteletesebbet és becsülendőbbet nem tud, nem ösmer. Ő ezt a bizodalmat olyan parancsnak tekinti, melynek nem engedelmeskedni nem szabad. Kész a reá ruházott püspöki hivatalt elvállalni (lelkes éljenzés), s kész az esküt, melyet már azelőtt is ismert, és a mely az ő lelkiösmereti meggyőződésével nem ellenkezik, Isten színe előtt letenni.

Vályi János röviden válaszolván a püspök beszédére, felkéri a közgyűlést, hogy vonuljaraak át a nagytemplomba a beigtatásra. Arra az időre a közgyűlést felfüggeszti. A nagy hallgató közönség a püspök éljenzése között hagyja el a termet.

Felfüggesztetvén a közgyűlés, a püspök úr az előkelőbb küldöttségi tagokkal bevonult az akadémiái igazgatói szobába, míg a többi küldöttségi tagok általában a vidékről bejött nagy intelligens közönség a főiskolai tanárokkal együtt a kollégium udvarán helyezkedett el. 1/2 11 órakor megkondultak az összes református templomok harangjai s megindult a menet a nagytemplom felé, elől menvén Kiss Áron püspök úr s mellette Kun Bertalan tiszáninnen püspök, Sárkány Sámuel ág. hitv. ev. püspök, Vályi János, Bárány Dezső és Farbak József. Utánok jöttek egyházunk kitűnőségei hosszú-hosszú sorban. Lehetetlen mindazon küldöttségeket felsorolnunk, melyek saját egyházkerületünk részéről jöttek el ez emlékezetes ünnepélyre, csak azt jelezhetjük, hogy a testvér egyház már említett küldöttein kívül egyetemes ev. ref. egyházunk mindenik kerülete képviselve volt, a mennyiben mint küldöttségi tagok jelenvoltak a dunántúli egyházkerületből Kiss Gábor pápai lelkész, Czike Lajos esperes, Horváth Lajos tanácsbíró; tiszáninnen egyházkerületből Kun Bertalan püspök, Mitrovics Gyula egyházker. főjegyző, Debreczeni Gábor esperes, Meczner Béla és Ragályi Béla egyházm. gondnokok; Dunamellékről Kenessey Béla hit-tanár, Papp Károly tanácsbíró, Ádám Kálmán esperes, továbbá Kusicz Péter, Bernáth István min. osztálytanácsosok és Keskeméthy István lelkész; az erdélyi egyházkerületből Szász Gerő főjegyző, dr. Sárkány Lajos, Márkus János. Ott volt végre a londoni biblia-terjesztő társaság részéről: Duka Tivadar.

A menethez, mely a főiskolából a nyugoti kis kapun indult ki, a consistorialis ház előtt hozzá csatlakozott a debreczeni ev. ref. egyház presbyteriuma és tanítói kara is. — Így vonult a két oldalt nagy számmal álló néző közönség sorai között, az öreg Rákóczy ünnepélyesen zúgó hangjai mellett a menet a nagytemplom déli ajtajához, hol díszruhába öltözött városi és megyei hajdúk állottak. Az óriási templom a küldöttségek számára fentartott helyeket kivéve, ekkorra már

minden zugában tömve volt. A kathedra előtti elkerített helyen a püspök és főgondnok urak, 12 esperes és az egyházker. főjegyző foglaltak helyet. Helyet foglalván a küldöttségek is, kezdetét vette az istenisztelet, melynek menete, lefolyása következő volt:

A főiskolai énekhar alkalmi éneke után az egész gyülekezet fennállva elénekelt a 37-ik dicséret első versét, majd a püspök úr buzgó imádságot mondott, elmondván az úri imádságot is. Ezután a főgondnok tudatta a megválasztás körülményeit, a szavazatok mennyiségét, s felhívta a püspököt az eskütételre; az esküformát a főjegyző mondván előtte, az új püspök föleskettetik. Az eskü végződésével a püspök úr térdre borult és a 3 legidősebb esperes, u. m. Peterdy Károly, Szabó János és Dávidházy János kezeiket fejére tevén, Peterdy Károly, mint legidősebb esperes, kérő s áldó imádságot bocsátott az egek Urához. Ez megtörténvén, a főgondnok üdvözölte a már felesküdt püspököt és az egyházkerület pecsétét kezeibe átadta. Ezután az elkerített helyiség előreszébe állott püspökkel, eléje járulván, az esperesek, egyházmegyei gondnokok, egyházkerületi tanácsbírák és jegyzők egymásután kezet fogtak, mely alatt az orgona szólott. A püspök alkalmi beszédet tartott, melyet lapunk élén közlünk. E beszéd után Szabó János, mint második legidősb esperes üdvözölte a püspök urat. Ezen beszédet is közölni fogjuk. Ezután a felavatott püspök a gyülekezetet megáldotta, a főiskolai énekhar énekelt, s végre a 179. dicséret utolsó versét a gyülekezet elénekelt s a gyűlés tagjai visszamentek a harangok zúgása között a gyűlésterembe, hol Vályi János főgondnok a közgyűlést ismét megnyitván, indítványozta, hogy a püspök beszéde egész terjedelmében vétessék jegyzőkönyvbe, melyhez Ujfaluassy Sándor még azon indítványt csatolja, hogy a Szabó János beszéde is vétessék föl a jegyzőkönyvbe. Mindkét indítvány elfogadtatott. Ezzel a főgondnok az egyházker. közgyűlést berekesztette, kijelentvén, hogy a közgyűlést másnap reggel 9 órakor fogják folytatni. A közgyűlés berekesztése után a küldöttségeket fogadta a püspök úr. Megjelent előtte több mint 20 küldöttség, melyek beszédeire mind erőteljes hangon, talpraesetten válaszolt a püspök úr, ki az ezen fárasztó dolgokat követő nagy közében is, mely élénk és emelkedett hangulatban a „Bika“ dísztermében tartatott, valóban kimeríthetetlen erejű embernek bizonyult.

(Folyt. köv.)

Csiky Lajos.

Irodalom.

Ötven év a római katolikus egyházban. Irta Chiniquy Károly amerikai pap. Angolból fordította Révész Mihály. 2-ik füzet. Karczag. Szódi S. kiadó tulajdona.

Mint az előfizetési felhívás közlése alkalmával is mondtuk, t. Révész Mihály úr, egyházunk e kiváló szorgalmú és tehetséges segédlelkésze, rendkívüli érdemeket szerez magának Chiniquy Károly műveinek magyar nyelvre fordítása által. Hatalmas vádirat ez a mű a római katolikus egyház papságának bűnei, mértékletlen, dözsölő életmódja, a Krisztus testével és vérével folytatott szentségtörő üzérkedése, simoniája, vagyis a kanadai papok, püspökök azon gyalázatos eljárása ellen, hogy a nálok drága pénzen megrendelt misék kiszolgáltatására képtelenek lévén, a részökre az együgyű hí-

vek által adott összegek $\frac{1}{5}$ részeért Párisban, francia papok által szolgáltatották ki a miséket. E könyv igazán bővülködik rendkívül érdekes részletekben, s kiválóan értékes azért is, mert élete e szakában, férfikora elején úgy tünteti föl Chiniquy-t, mint valódi lelkipásztort, mint Kanadában a mértékletességi ügy apostolát s mint az iskolaügy minden áldozatra kész barátját. Megragadó azon küzdelem leírása, mely e férfiú keblében folyik, ki még róm. kath. pap, de látva egyháza tévtanait, papjainak bűnös életmódját, kötelességérzete ellen sokszor felszólal benne az ész és a szív, mely nem talál a róm. catholicismus kebelén kielégülést, s valami jobb, tökéletesebb után vágyakozik.

Melegen ajánljuk e művet t. olvasóink figyelmébe. Könyvtárunknak értékes darabja lesz az. Értékét mutatja azon körülmény, hogy ezer meg ezer példányban kelt el Ausztriában, Francia-, Olasz-, Spanyolországban, Indiában és Dél-Amerikában. Chicagóban 45 kiadást ért. A mű ára 1 frt, postán bérmentve 1 frt 10 krért küldetik meg. Terjedelme 11 ív, 178 lap, nagy nyolczadrét. A szerző arcképe is mellékelve van. — Mihelyt lapunk kissé megszabadul sok közlendőtől, egy szakaszt ki fogunk e jó könyvből adni.

Alkalmi beszédek, melyek a szakáli ev. ref. egyház új templomának felavatása alkalmával mondattak 1891. okt. 25-ikén. A templomépítés rövid történetével. Kiadja a presbyterium. Ára 30 kr. A bejövendő összeg az építendő papi lak alajára fordítatik. — Egy igazán keresztyéni hangú szép előimádság Széll Kálmán esperes úrtól; 2 Sám. 7, 28. 29. alapján írt jó egyházi beszéd, melyet a gyülekezet korábbi lelkipásztora, Hajdú Elek vadászi lelkész tartott; Dr. Márk Ferencz úrvacsoraosztási beszéde; Nagy Imre lelkész úrvacsoraosztás utáni imádsága, egy utóimádság és a szakáli új templom rövid története alkotja ez értékes füzet tartalmát. Melegen ajánljuk az érdeklődőknek.

Lelkészigató és székfoglaló beszéd. Irták s elmondták: Jávory Nándor, somogy-viszlói ev. ref. lelkész. Ifj. Máté Lajos, magyar-ladi ev. ref. lelkész-tanító. Két beszéd van e füzetben, u. m. a Jávory Nándoré, ki esperesi megbízásból a magyar-ladi ev. ref. egyházköztség lelkész-tanítói állására iktatja be ifj. Máté Lajost; és ennek 2 Móz. 4, 10—12. alapján írt székfoglaló egyházi beszéde. Minden nagyobb igény nélküli beszédek ezek, de melyekből jól esik két ifjú lelkésznek az egyház ügyei, igazai iránti meleg szerelmét, Krisztushoz való igaz ragaszkodását, e szeretet és ragaszkodás lelkének lehelletét érezni. Nehéz helyen állott és tartotta beszédét a két ifjú lelkész, mert a m.-ladi gyülekezet $\frac{1}{3}$ -a pár évvel ezelőtt unitáriussá lett s azóta az egyházban a legnagyobb zavarok uralkodtak. Annál nagyobb szükség van ilyen helyen a bátor szóra. A füzet ára portómentes küldéssel 12 kr; megrendelhető bármelyik szerzőnél. Szívesen ajánljuk.

Az Athenaeum Kézi Lexikona. A tudományok enciklopédiája különös tekintettel Magyarországra. Szerkeszti Dr. Acsády Ignác. Budapest. 1892. Tizennegyedik füzet. E füzet befejezi az F és megkezdi a G betűt, s ezúttal is kiváló tekintettel van hazánkra. Általában az összes cikkek, a magyar viszonyok, irodalmi művek stb. különös figyelembe vételével készültek, s a vállalat magyaros jellege az új füzetben is szembetűnő kifejezésre jut. A tizennegyedik füzetet két

igen szép külön melléklet díszíti, és pedig a Balkán félsziget térképe, szép világos kivitelben, továbbá az állatvilág rendszereinek táblázata. Összesen 40 füzetre fog terjedni; egy füzet ára 30 kr. A legczélszerűbb 10—10 füzetre három forintjával előfizetni, mely pénz az Athenaeum kiadóhivatalához Budapestre küldendő. Kapható különben minden könyvkereskedésben is.

Különfélék.

Egyházkerületi tanügyi bizottsági gyűlés tartatott debreczeni főiskolánk tanári gyűléstermében f. hó 13. és 14. napjain fötisztt. Kiss Áron püspök és mélt. Vályi János főgondnok urak elnökle alatt. Jelen voltak, mint a bizottság tagjai, Szemley József esperes, Fráter Imre egyházker. tanácsbíró, a debreczeni egyház részéről Némethy Lajos, Kiss Albert, Könyves Tóth Kálmán lelkészek, Beke Mihály, Sebess György, Dr. Szikszay Szabó József, Szikszay Szabó László presbyterek, a főiskolai tanárok. Olvastatik Osterlamm Ernő tanár lemondó levele, mely tudomásul vétetvén, az egyházker. közgyűlés elé terjesztetik. Ezzel kapcsolatban előterjesztetik a Szártóri tanszék ügye, mely abban áll, hogy Liszka Nándor jogtanár fogna ezentúl a Szártóri-alapból fizettetni, de ő mostan bírt tanári lakását nem levén hajlandó elhagyni, az Osterlamm Ernő által elhagyandó tanári lakás ez esetben a sorrend szerint következő akadémiai tanárnak fog átadatni. A megürült neveléstani tanszék alajából egy gymn. tanszék fog felállítatni, míg arra nézve, hogy a hittanhallgatók neveléstani tanítása hogy történjék, az akadémiai és tanítóképzési tanári kar útastítatik, hogy a neveléstan és módszertan tanítására az egyházker. gyűlésnek egy egyént ajánljon. Intézkedésre hívja föl a tanügyi bizottsági gyűlés az egyházker. közgyűlést a tanítóképzésében egy rajztanári rendes tanszék felállítására és betöltésére. Következett ezután a philosophiai facultás ügye. A szükséges adatok összegyűjtésével az anyagi és szellemi ügyek megvizsgálására kiküldött egyházkerületi bizottság bíztatik meg. A gymnasiumban alkalmazott helyettes tanárok időközben eltávozásának kérdésében határozatba ment, hogy a helyettes tanárok az év folyamán állomásaikat el nem hagyhatják. A debreczeni főiskolai három igazgató jelentésének tudomásul vétele után még több ügy intéztetett el, melyek közül fontosabbak a m.-szigetesi és szatmári főgymnasiumok azon kérelme, hogy ezentúl a javító- és pót-érettségi vizsgák egyházkerületünkben ne csak Debreczenben, hanem felváltva az egyházker. többi főgymnasiumaiban is tartassanak, — mely kérvény fölött most érdemileg nem határozott a tanügyi bizottság, — s a kisújszállási gymnasium államsegélyezési ügye, mely némely fölvilágosítást igénylő kérdés miatt kellőleg nem véleményeztetett. A tanügyi bizottságban két hely, a néh. Székely Károly esperesé s a püspökké, tehát elnökké választása folytán, a föt. Kiss Áron úré megürülvén, fölkéretik az egyházker. közgyűlés e bizottsági helyek betöltésére.

Tiszántúli egyházkerületi közgyűlés. Az előző napon történt püspök-avatási szertartások után f. hó 18-án kezdődtek meg egyházker. közgyűlésünk tulajdonképeni tárgyalásai, melyek még ma, szombaton is tartanak. Megválasztattak a konventi tagok; szerveztettek theol. és jogi akadémiáinkon a dékáni állások; megtétettek az előlépések egy egyházker. gymn. felügyelői hivatal létesítésére; főiskolánkba tornatanáruul meg-

választott Tóth Mihály, Bosznay István rajztanár pedig állandósított: a bárándi lelkészválasztási ügy egyházm. bíróság elé tartozónak minősítettén, a debreczeni egyházmegyei bírósághoz visszatétetni határozottat stb. stb. Mindezekről s a közgyűlés más fontosabb tárgyairól jövőre részletesen.

Debreczeni egyházközség. Főtiszt. Kiss Áron püspök úr, mint debreczeni lelkész, f. hó 15-én tartotta meg ezen egyházközségben beköszönő egyházi beszédét. Az új lelkész hallgatására színültig megtelt a nagytemplom, s mindenki élénk figyelemmel hallgatta a buzgó, emelkedett hangú imádságokat s a 4. Móz. 18, 20. találó szöveg alapján gyönyörűen kidolgozott s nagy szónoki erővel előadott egyházi beszédét. Az istenisztelet után tartott presbyteriális gyűlésen, mint legidősebb lelkész, nagyt. Könyves Tóth Mihály úr üdvözölte a főtiszt. urat, ki ugyancsak az ő indítványára az egyháztanács elnökévé is nagy lelkesedéssel megválasztott.

Szatmári egyházmegye. Ezen egyházmegyénk, a püspökké választott főt. Kiss Áron úr helyére esperesnek nagyt. Szarka Boldizsár vetési lelkész, egyházm. tanácsbíró urat választotta meg 66-ból 50 szavazattal. Adjon a jó Isten az új esperes úrnak erőt nagy és szép munkájához, s a nemes harcban eddig is kipróbált erejét juttassa el a mindnyájunk által öszintén kívánt győzedelemre.

A magyar protestáns irodalom méltatása Észak-Amerikában. A Philadelphiában megjelenő évnegyedes nagy folyóirat „A Presbyteriánus és Református Szemle“ szerkesztője Warfield Benő, princeptoni hittanár kiváló gondot fordít a magyar református egyház ismertetésére; felhívása folytán dolgozta ki és mutatta be Balogh Ferencz hittanár, a ki a Szemle rendes dolgozótársa, — az Óceánon túli hitrokonok olvasó részének, Bod Péter latin nyelvű 3 kötetes nagy művének, „A magyar egyház története“-nek ismertetését két cikkben, az 1891. és 92-ik évi januári füzetekben; kiváló érdeklődéssel fogadták a református kollégiumok — ezek közt a debreczeninek — történeti mozzanatait. Dr. Böhl Ede bécsi ref. hittanár pedig, ki a magyar ref. egyház mozgalmainak figyelmes szemlélője, Dr. Barta Béla s.-pataki jogtanár ily című munkáját „Statisztikai tanulmányok a magyar protestantismusról“ ismertette részletesen az amerikai Szemle legújabb, 1892. áprili füzetében 355—359. lapokon. Ugyancsak Dr. Böhl terjedelmes értekezést közölt ott a múlt évi folyamban a magyar protestáns egyház hittani arculatáról, kivált az utolsó 25 évről; bőven ismertette a debreczeniek álláspontját az unitárius terjeszkedés ellen, s bemutatta angol fordításban az elvi álláspontokra világot vető cikket „A református lelkiismeretről“, — melyet Balogh Ferencz hittanár tett volt közzé a „Budapesti Hírlap“ és „Debreczeni Ellenőr“ napilapok 1888. áprili számaiban. — Venetianer Sándor új-sóvéi ref. lelkész közlé rövid ismertető cikkben Warg Lajos s.-pataki és Balogh Ferencz debreczeni hittanárok újabban megjelent Keresztyén egyháztörténelmi munkájokat. Az angol sajtó ez érdeklődése irántunk megérdemli a felemlítést a mi sajtónkban.

Haláleset. Részvétellel vettük a következő gyászlevelet: „A belényes vidéki ev. reform. lelkészi és tanítói kar mély fájdalommal jelenti Barna Zsigmond volt sonkolyosi ev. reform. lelkésznek, élete 37-ik évében, f. évi májushó 15-én hosszas szenvedés után bekövetkezett gyászos elhunytát. A

boldogultnak hült tetemei f. hó 17-én d. u. 4 órakor tétetnek örök nyugalomra a sonkolyosi sírkertben. Sonkolyos, 1892. május 15. Béke lengjen porai felett!“

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **CSIKY LAJOS.**

HIRDETÉSEK.

Pályázat.

A nagykarolyi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett kis-majtényi egyház IV. oszt. lelkészi állomására, mely hivatalos beelés szerint összesen 527 frt értékű évi javadalommal van összekötve, pályázat nyitattik.

Pályázati határidő június 15., a mikorra a szabályszerűen felszerelendő kérvények nagyt. Segesvári József esperes úrhoz, Kántor-Jánosiba (Szatmármegye, posta helyben) küldendők.

Az elválasztandó 1893. ápril 24-ike után foglalja el hivatalát, s az egyházmegye papi-özvegy és árvagyámintézetének kötelezett tagja lesz; — szolgálata első évében azonban a lakás és fizetés fele része az özvegyet illeti.

Debreczen, 1892. május 17.

Kiss Áron,
püspök.

Legalkalmasabb

Confirmatiói ajándék.

Most jelent meg!

Az én imáim.

Imák és elmélkedések protestáns gyermekek, serdülő lányok és ifjú hölgyek számára.

Irta

Br. Barkóczy-Dömök Antonia.

Ára füzve 1 frt. Vázon kötésben 1 frt 50 kr. Fekete bőr kötésben 2 frt. Chagrin bőr kötésben kapocsossal 2 frt 60 kr. Diszesebb kötések 3 frttól 5 frtig.

Ajánlom e tartalmilag igazán szép és szívhez szóló imakönyvet az igen t. lelkész urak pártfogásába. Nem kiméltem semmi költséget, hogy a könyv külső kiállítására is összhangban legyen annak tartalmával. — 10 egyszerre megküldött példányra egy tiszteletpéldányt adok.

Tisztelettel

3—3

Kókai Lajos,

Budapesten, IV., Károly-utca 1. sz.